

การผลิตธัญอีสานเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์
และเศรษฐกิจปลอดภัยในจังหวัดหนองคาย*

THE PRODUCTION OF ISAN TUNG TO ENHANCE COMMUNITY ECONOMY
APPROACHES TO CREATIVE ECONOMY AND SAFE ECONOMY
IN NONG KHAI PROVINCE

เจษฎา มุลยาพอ¹, พระครูพิพัฒน์จันทรังษี², ศศิธร บุตรดี³

Jesada Munyapho¹, PhrakhruphiphatJantharangsee², Sasithorn Bootdee³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย^{1,2,3}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand^{1,2,3}

*Corresponding author, E-mail: Jesada.Mun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานของการผลิตธัญอีสานและผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดหนองคาย 2) พัฒนาระบบการผลิตธัญอีสานตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ 3) เสนอรูปแบบการผลิตธัญอีสานที่ปลอดภัยและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจปลอดภัย การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม โดยผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พื้นที่ศึกษาได้แก่ ตำบลคำบงหวาน จังหวัดหนองคาย กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 300 คน กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยสูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน คัดเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วยผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ผลิตธัญ และผู้มีความรู้ด้านวัฒนธรรม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าความถี่และร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ธัญอีสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้ในงานบุญประเพณี เช่น บุญผะเหวด บุญมหาชาติ และฮีตสิบสอง การผลิตส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาและสร้างรายได้เสริมให้ครัวเรือน การพัฒนาระบบการผลิตตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ โดยผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ขณะเดียวกันรูปแบบการผลิตที่เหมาะสมควรยึดหลักเศรษฐกิจปลอดภัย โดยใช้วัสดุธรรมชาติและกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนควรดำเนินการผ่าน 5 ฐาน ได้แก่ ฐานการเงิน

*Received: 19 January 2026; Revised: 12 April 2026; Accepted: 15 April 2026.

อาชีพ ทรัพยากร สวัสดิการ และเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนอีสาน, เศรษฐกิจสร้างสรรค์, เศรษฐกิจปลอดภัย, เศรษฐกิจชุมชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

This research article aims to: 1. examine the baseline conditions of *Isan Tung* (traditional Northeastern Thai banners) production and its impacts on the community economy in Nong Khai Province; 2. develop a production process for *Isan Tung* based on the creative economy approach; and 3. propose a safe and sustainable production model for *Isan Tung* in accordance with the safe economy framework. This study employed a mixed-methods research design, integrating both quantitative and qualitative approaches. The study area was Khai Bok Wan Subdistrict, Nong Khai Province. The quantitative sample consisted of 300 participants, with the sample size determined using Taro Yamane's formula at a 95% confidence level and a margin of error of 0.05, selected through simple random sampling. Data were collected using questionnaires. In addition, 25 key informants were purposively selected, including community leaders, local scholars, *Tung* producers, and cultural experts, and data were collected through in-depth interviews. Quantitative data were analyzed using frequency and percentage, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that *Isan Tung* represents local wisdom closely linked to ways of life, beliefs, and Buddhist rituals. It is commonly used in traditional merit-making festivals such as Bun Phawet, Bun Mahachat, and the Heet *Sib Song* (Twelve Traditions). Production is primarily carried out by women and the elderly, who play a crucial role in preserving local wisdom and generating supplementary household income. The development of the production process based on the creative economy concept enhances product value by integrating traditional knowledge with designs that align with market demands. At the same time, an appropriate production model should adhere to the principles of a safe economy by utilizing natural materials and environmentally friendly processes. Furthermore, strengthening the community economy should be pursued through five foundational dimensions: finance, occupation, resources, welfare,

and networks, in order to achieve economic resilience alongside the sustainable preservation of local wisdom.

Keywords: Isan Tung, Creative Economy, Safe Economy, Community Economy, Local Wisdom

บทนำ

การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน มุ่งเน้นการสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดแนวทางตามยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 ซึ่งกำหนดเป้าหมายสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และสร้างความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) แนวทางดังกล่าวให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ผ่านการใช้ทรัพยากร วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีความสัมพันธ์กับแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม ซึ่งมุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร การพัฒนาอาชีพ และการสร้างรายได้จากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชนผ่านฐานสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ฐานระบบการเงินและทุน ฐานการพัฒนาอาชีพและรายได้ ฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฐานการสร้างสวัสดิการชุมชน และฐานการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนและเพิ่มศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของประชาชน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2563)

ในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ดั้งเดิมให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แนวคิดดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนเท่านั้น แต่ยังช่วยอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสังคมร่วมสมัย ทั้งนี้ (UNCTAD, 2008) ได้นิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าเป็นวงจรของการสร้างสรรค์ การผลิต และการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์และทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยหลัก โดยมีแกนสำคัญอยู่ที่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันสามารถสร้างรายได้และการจ้างงานได้ ควบคู่กับแนวคิดเศรษฐกิจปลอดภัย (Safe Economy) ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติจากท้องถิ่น ลดการพึ่งพาสารเคมีอันตราย และสร้างมาตรฐานความปลอดภัยในกระบวนการผลิต (ประสิทธิ์ คล่องงาน, 2564) นอกจากนี้

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าชุมชนในตลาดทั้งระดับประเทศและระดับสากล (นรินทร์ สังข์รักษา, 2559)

อุ้งอีสานไม่เพียงแต่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชุมชนกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยปรากฏในพิธีกรรมสำคัญหลายประการ เช่น งานบุญผะเหวด งานบุญมหาชาติ และประเพณีฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของชาวอีสานที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ในบริบทดังกล่าว อุ้งทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องสักการะทางศาสนา เครื่องหมายแสดงสถานที่ประกอบพิธีกรรม และสื่อกลางในการสื่อสารความเชื่อทางจิตวิญญาณของชุมชน อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างชัดเจน (ประทีปใจ สุวรรณธาดา, 2561) นอกจากนี้บทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมแล้ว อุ้งอีสานยังสามารถพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้ เนื่องจากกระบวนการผลิตอุ้งเป็นงานหัตถกรรมที่อาศัยทักษะ ความประณีต และภูมิปัญญาของช่างฝีมือในท้องถิ่น โดยเฉพาะอุ้งเย็บหม่มซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของอุ้งที่มีความโดดเด่น ทั้งในด้านความงดงามและความหมายเชิงสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา เช่น การสื่อถึงอริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ซึ่งสะท้อนหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง แม้ว่าอุ้งอีสานจะมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ แต่ในปัจจุบันยังพบว่า การผลิตอุ้งในหลายพื้นที่ยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น การขาดการพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การขาดการสนับสนุนด้านวัตถุดิบและเทคโนโลยีการผลิต ตลอดจนการขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ ส่งผลให้ภูมิปัญญาการผลิตอุ้ง มีแนวโน้มลดบทบาทลงในสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ ผู้ผลิตอุ้งส่วนใหญ่ยังเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะสตรีในชุมชน ซึ่งแม้จะมีทักษะและประสบการณ์ในการผลิต แต่ยังขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด และการเชื่อมโยงเครือข่ายทางเศรษฐกิจ

จังหวัดหนองคาย โดยเฉพาะชุมชนตำบลค่ายบกหวาน มีการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตอุ้งอีสานมาอย่างยาวนาน โดยกลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุที่รวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพหัตถกรรมชุมชน มีการผลิตอุ้งหลายชนิด ได้แก่ อุ้งราว อุ้งไชย อุ้งสิบสองราศี อุ้งเจดีย์ทราย และอุ้งเย็บหม่ม ซึ่งล้วนมีความสำคัญและสัมพันธ์กับประเพณีฮีตสิบสอง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อเรื่องการอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ ชุมชนมีความต้องการพัฒนารูปแบบลวดลายของอุ้งให้ทันสมัย เพิ่มช่องทางการตลาด และสร้างรายได้ที่มั่นคงยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทำให้การผลิตอุ้งในรูปแบบดั้งเดิมเริ่มลดลง ในกรณีนี้ แนวคิดเศรษฐกิจปลอดภัย (Safe Economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการผลิตที่ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ ลดการใช้สารเคมีอันตราย และสร้างมาตรฐานความปลอดภัยตลอดกระบวนการผลิต (ประสิทธิ์ คล่องงาน, 2564)

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การผลิตธัญอีสานเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจปลอดภัยในจังหวัดหนองคาย” จึงมุ่งศึกษาสภาพการผลิตธัญอีสานและผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาแนวทางการผลิตธัญตามหลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเสนอรูปแบบการผลิตธัญที่ปลอดภัยและยั่งยืน จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนตำบลคำยบหวาน จึงต้องการศึกษาและตอบคำถามว่า จะพัฒนากระบวนการผลิตธัญอีสานอย่างไรให้สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ยกกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ผลิตธัญ และเป็นต้นแบบสำหรับชุมชนอื่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานของการผลิตธัญอีสานและผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตธัญอีสานตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์
3. เพื่อเสนอรูปแบบการผลิตธัญอีสานที่ปลอดภัยและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจปลอดภัยในจังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ (Action Research)

2. **พื้นที่วิจัย** พื้นที่ในการวิจัยคือ ตำบลคำยบหวาน จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตธัญอีสานและยังคงมีการนำธัญมาใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากรคือ ประชาชนในพื้นที่ตำบลคำยบหวานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตธัญอีสาน จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ามีประชากรที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น 1,254 คน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 300 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อน 0.05 จากประชากรทั้งหมด 1,254 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 304 คน และผู้วิจัยกำหนดจำนวน 300 คน เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) การวิจัยเชิงคุณภาพคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 คน ด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling)

ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ผลิตจริง และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่

4. เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 300 คน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 คน ประกอบด้วย ประชาชนท้องถิ่นผู้มีประสบการณ์ผลิตจริงมากกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนและกรรมการหมู่บ้าน 5 คน ผู้ผลิตจริงสมาชิกกลุ่มอาชีพ 8 คน ผู้รู้ด้านประเพณี 4 คน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3 คน เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยขั้นตอนการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ (1) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ค่า IOC ≥ 0.60 (2) Try-out กับกลุ่มใกล้เคียง 30 คน (3) ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha ≥ 0.70)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นบูรณาการผลทั้งสองส่วนเพื่อพัฒนาแนวทางการผลิตจริงอีสานที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานของการผลิตจริงอีสานและผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน จากการศึกษาพบว่า รุ่งอีสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรุ่งถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ในพิธีกรรมทางศาสนาและงานบุญประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบุญผะเหวด งานบุญมหาชาติ และประเพณีฮีตสิบสอง ชุมชนตำบลค่ายบกหวานเป็นชุมชนหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้แก่ เครื่องจักสานแปรรูป ทอผ้าพื้นเมือง แปรรูปเครื่องตีสมุนไพรร นอกจากนี้นั้ยังมีหัตถกรรมประดิษฐ์ โดยเฉพาะการผลิตจริงเพื่อใช้ในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และงานประเพณีต่าง ๆ ปัจจุบันชุมชนมีความต้องการพัฒนาตลาดและรูปแบบรุ่งให้หลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญนำไปสู่การพัฒนาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ในด้านรูปแบบของรุ่ง พบว่า รุ่งอีสานมีหลายประเภท ได้แก่ รุ่งราว รุ่งไชย รุ่งสิบสองราศี รุ่งเจดีย์ทราย รุ่งไส้หมู และรุ่งไยแมงมุม ซึ่งแต่ละประเภทมีลักษณะและความหมายที่แตกต่างกันตามคติความเชื่อของชุมชน โดยเฉพาะรุ่งไยแมงมุม ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญในพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 300 คน ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการผลิตจริงอีสาน โดยใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 71.63 ขณะที่เพศชายมีจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 28.37 แสดงให้เห็นว่าการผลิตจริง

อีสานในชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกลุ่มสตรีในชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีความสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตธงอีสาน

ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 51–60 ปี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 27.67 รองลงมาคือช่วงอายุ 41–50 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตธงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยกลางคนและผู้สูงอายุ

ด้านระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 37.33 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา 96 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00

ส่วนประสบการณ์ในการผลิตธงอีสาน พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 5–10 ปี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 28.67 รองลงมาคือ 11–15 ปี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 26.33 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนมีประสบการณ์ในการผลิตธงอีสานอย่างต่อเนื่องและมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะยาว ทั้งนี้ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=300)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	215	71.63
ชาย	85	28.37
อายุ (2 อันดับแรก)		
51–60 ปี	83	27.67
41–50 ปี	72	24.00
ระดับการศึกษา (2 อันดับแรก)		
ประถมศึกษา	112	37.33
มัธยมศึกษา	96	32.00
ประสบการณ์ผลิตธง (2 อันดับแรก)		
5–10 ปี	86	28.67
11–15 ปี	79	26.33

ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

1.2 ผลการวิเคราะห์องค์ความรู้และการผลิตธงอีสาน ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน อย่างไรก็ตาม มีแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนสมบูรณ์จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 94.00 โดยแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์และถูกคัดออกมีจำนวน 18 ฉบับ เนื่องจากตอบไม่ครบทุกข้อ พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.33) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเสนอรูปแบบการผลิตธงตามหลักเศรษฐกิจชุมชนฐานราก

เชิงสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.22$) รองลงมาคือ การพัฒนากระบวนการผลิต ($\bar{x} = 4.21$) และด้านองค์ความรู้ ($\bar{x} = 4.16$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเสนอรูปแบบการผลิตธัญอีสานตามหลักเศรษฐกิจชุมชนฐานรากเชิงสร้างสรรค์ที่มั่นคงและยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.35) รองลงมาคือ การพัฒนากระบวนการผลิตธัญอีสานตามหลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.34) และ ด้านองค์ความรู้และพัฒนการผลิตธัญอีสานของชุมชน ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.29) ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับ มาก

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกประเด็นมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากถึงมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การผลิตธัญอีสานอาศัยความละเอียดและความประณีต มีค่าเฉลี่ย 4.32 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 แสดงให้เห็นว่า การผลิตธัญอีสานเป็นงานหัตถกรรมที่ต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์สูง และถือเป็นองค์ความรู้สำคัญของชุมชนที่ควรได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป

2. ผลการพัฒนากระบวนการผลิตธัญอีสานตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนากระบวนการผลิตธัญอีสานตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถดำเนินการได้โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ โดยกระบวนการพัฒนามี 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การระดมสมอง (Brainstorming) ผู้วิจัยและชุมชนร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสของการผลิตธัญอีสาน พร้อมสำรวจความต้องการของตลาดและกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 การผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการออกแบบสมัยใหม่ ช่างฝีมือและนักออกแบบร่วมกันทดลองนำวัตถุดิบดั้งเดิมมาประยุกต์ให้มีความร่วมสมัย โดยยังคงรักษาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไว้อย่างครบถ้วน ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาตลาดและรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ การพัฒนาฐานเป็นของที่ระลึก ของตกแต่งบ้าน และผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถจำหน่ายได้ในตลาดที่หลากหลาย และขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ (Prototype) เพื่อทดสอบกับกลุ่มผู้บริโภคและปรับปรุงก่อนผลิตจริง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การผลิตธัญอีสานมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของชุมชน เนื่องจากสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับครัวเรือน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลงานบุญและประเพณี เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 3 กล่าวว่า “การทำธัญเป็นอาชีพเสริมของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่สามารถทำงานหัตถกรรมได้ที่บ้าน และสามารถนำไปจำหน่ายในงานบุญหรือให้กับวัดในพื้นที่ ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 3, 2567) ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 7 กล่าวว่า “ธัญไม่ใช่แค่ของประดับในงานบุญ แต่ยังเป็นภูมิปัญญาที่สะท้อนวัฒนธรรมของชุมชน และสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 7, 2567)

การพัฒนาการผลิตธัญอีสานควรมุ่งเน้นการออกแบบตลาดใหม่ ๆ ที่ยังคงสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน แต่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในปัจจุบัน ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 12 กล่าวว่า “การทำธัญในปัจจุบันควรมีการพัฒนาแบบให้มีความทันสมัยมากขึ้น เช่น การ

นำไปใช้เป็นของตกแต่งบ้านหรือของที่ระลึก เพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ในตลาดที่กว้างขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 12, 2567)

การผลิตสูงในชุมชนยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น การขาดการสนับสนุนด้านวัตถุดิบ การขาดการพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ และการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งอาจส่งผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตสูงในอนาคต การพัฒนากระบวนการผลิตสูงอีสาน จึงควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนในการผลิตและจำหน่ายสินค้า เพื่อสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ชุมชน

3. ผลการเสนอรูปแบบการผลิตสูงอีสานที่ปลอดภัยและยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการผลิตสูงอีสานที่เหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ควรยึดหลักเศรษฐกิจปลอดภัย (Safe Economy) โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

จากการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการผลิตสูงอีสานที่ประกอบด้วย 5 ฐานสำคัญ ได้แก่ 1) ฐานระบบการเงิน 2) ฐานอาชีพ 3) ฐานทรัพยากร 4) ฐานสวัสดิการ 5) ฐานเครือข่าย รูปแบบดังกล่าวมุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน โดยการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิต การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

รายละเอียดของแต่ละฐาน มีดังนี้

ฐานที่ 1 ฐานระบบการเงิน หมายถึง การจัดตั้งกองทุนชุมชนและกลไกสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการผลิตสูงอีสาน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ฐานที่ 2 ฐานอาชีพ หมายถึง การรวมกลุ่มอาชีพผู้ผลิตสูงในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน พัฒนาทักษะการออกแบบลวดลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและต่อเนื่อง

ฐานที่ 3 ฐานทรัพยากร หมายถึง การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติจากท้องถิ่น เช่น ด้ายฝ้าย สีย้อมธรรมชาติ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและรักษาเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

ฐานที่ 4 ฐานสวัสดิการ หมายถึง การจัดระบบดูแลสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานสำหรับสมาชิกกลุ่ม รวมถึงการสร้างเสริมความมั่นคงทางรายได้ผ่านระบบการออมและสวัสดิการชุมชน

ฐานที่ 5 ฐานเครือข่าย หมายถึง การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ในการพัฒนาการผลิต การตลาด และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สูงอีสานให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การนำแนวคิดเศรษฐกิจปลอดภัยมาใช้ในการผลิตสูงอีสานช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ผู้ให้

สัมภาษณ์ลำดับที่ 18 กล่าวว่า “การใช้วัสดุจากธรรมชาติในการทำธง เช่น เส้นด้ายหรือวัสดุจากท้องถิ่น ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความปลอดภัยและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 18, 2567)

กล่าวได้ว่า การพัฒนาการผลิตธงอีสานตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจปลอดภัย สามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนในชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อีกทั้งยังช่วยอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตธงให้คงอยู่ในสังคมต่อไปอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานของการผลิตธงอีสานและผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ธงอีสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยธงถูกนำมาใช้ในงานบุญประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานบุญผะเหวด งานบุญมหาชาติ และประเพณีฮีตสิบสอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาของชุมชนและบทบาทของธงในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของสังคมอีสาน ข้อค้นพบนี้มีความโดดเด่นเนื่องจากได้ใช้ข้อมูลประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ของชุมชนค่ายบกหวานเป็นฐานในการอธิบาย โดยพบว่าการใช้ธงในพิธีกรรมสะท้อนระบบความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย และการสื่อสารระหว่างคนเป็นกับดวงวิญญาณบรรพบุรุษตามคติในพระพุทธศาสนาแบบท้องถิ่น ซึ่งผสมผสานกับความเชื่อผีสารตามวิถีชาวอีสานโบราณ สภาพสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมตัวทำบุญ ล้วนเป็นปัจจัยทางวัฒนธรรมที่ทำให้ธงยังคงบทบาทสำคัญในชุมชนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจและสนับสนุนความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนนี้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของประทีปใจ สุวรรณธาดา ที่อธิบายว่า ธงอีสานเป็นสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวอีสาน โดยถูกใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาและงานบุญประเพณีต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงความเป็นสิริมงคลและการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ อีกทั้งยังเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและคติทางพระพุทธศาสนาในสังคมอีสาน (ประทีปใจ สุวรรณธาดา, 2561)

ผลการวิจัยยังพบว่า การผลิตธงอีสานในชุมชนตำบลค่ายบกหวาน จังหวัดหนองคาย ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น โดยการผลิตธงไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นอาชีพเสริมที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของหทัยชนก คะตะสมบุญณ์ ที่กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควรให้ความสำคัญกับการใช้ทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน (หทัยชนก คะตะสมบุญณ์, 2562)

2. การพัฒนากระบวนการผลิตฐานอีสานตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการผลิตฐานอีสานตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สามารถทำได้โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และขยายโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของนรินทร์ สังข์รักษา ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยการประยุกต์องค์ความรู้ดั้งเดิมร่วมกับแนวคิดสมัยใหม่ เพื่อสร้างสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์และสามารถแข่งขันในตลาดได้ การพัฒนาการผลิตฐานอีสานควรให้ความสำคัญกับการออกแบบลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน เช่น การพัฒนาฐานให้เป็นของที่ระลึก ของตกแต่งบ้าน หรือผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน (นรินทร์ สังข์รักษา, 2559)

3. การเสนอรูปแบบการผลิตฐานอีสานที่ปลอดภัยและยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการผลิตฐานอีสานที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนควรยึดหลัก เศรษฐกิจปลอดภัย (Safe Economy) โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น การลดการใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย และการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค สอดคล้องกับแนวคิดของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชุมชนและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยได้เสนอรูปแบบการผลิตฐานอีสานที่ประกอบด้วย 5 ฐานสำคัญ ได้แก่ ฐานระบบการเงิน ฐานอาชีพ ฐานทรัพยากร ฐานสวัสดิการ และฐานเครือข่าย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิต และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาการผลิตฐานอีสานเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจปลอดภัยในจังหวัดหนองคาย ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตฐานอีสานที่เชื่อมโยง ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ฐานอีสานเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีแล้ว ยังสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สร้างอาชีพและรายได้เสริมให้กับครัวเรือน โดยเฉพาะกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุที่เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาการผลิตฐาน

2. การพัฒนาฐานอีสานตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมร่วมกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ เช่น การพัฒนาเป็นของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ตกแต่ง ซึ่งช่วยขยายโอกาสทางการตลาดและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

3. การผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจปลอดภัย เน้นการใช้วิถีธรรมชาติจากท้องถิ่น ลดการใช้สารเคมี และส่งเสริมกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับทั้งผลิตภัณฑ์และเศรษฐกิจชุมชน

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย สามารถพัฒนาเป็น รูปแบบการผลิตฐานอีสานเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ที่ประกอบด้วย 5 ฐานสำคัญ ได้แก่

- 1. ฐานระบบการเงิน** การสนับสนุนทุนและกองทุนชุมชนเพื่อพัฒนาการผลิต
- 2. ฐานอาชีพ** การรวมกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและสร้างรายได้

3. **ฐานทรัพยากร** การใช้วัสดุและทรัพยากรท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

4. **ฐานสวัสดิการ** การสร้างระบบดูแลและความมั่นคงให้กับสมาชิกในชุมชน

5. **ฐานเครือข่าย** การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน

องค์ความรู้ดังกล่าวสะท้อนว่า การพัฒนาการผลิตฐานควรดำเนินควบคู่ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน.

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ฐานอีสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเชื่อ และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชน การผลิตฐานส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างรายได้เสริม การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ขณะที่การผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจปลอดภัยควรเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติและกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนควรดำเนินการผ่าน 5 ฐาน ได้แก่ ฐานระบบการเงิน ฐานอาชีพ ฐานทรัพยากร ฐานสวัสดิการ และฐานเครือข่าย

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ฐานอีสานให้เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม โดยสนับสนุนการพัฒนารูปแบบ การออกแบบลวดลาย และการสร้างมูลค่าเพิ่ม
- 2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนในรูปแบบกลุ่มอาชีพหรือวิสาหกิจชุมชน และสนับสนุนการใช้วัสดุธรรมชาติตามแนวทางเศรษฐกิจปลอดภัย
- 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อพัฒนาการผลิต การตลาด และการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ฐานอีสานให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตฐานจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ และจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตด้านการออกแบบ บรรจุภัณฑ์ และการตลาด
- 2) ส่งเสริมการนำฐานอีสานไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และศึกษาการพัฒนาการตลาดออนไลน์เพื่อขยายโอกาสทางการจำหน่าย

เอกสารอ้างอิง

- นรินทร์ สังข์รักษา. (2559). *การจัดการความรู้และภูมิปัญญา*. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประทับใจ สุวรรณธาดา. (2561). *ธงอีสาน*. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- ประสิทธิ์ คล่องงาน. (2564). *เศรษฐกิจปลอดภัย: แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 7 (13 ตุลาคม 2561).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2563). *รายงานผลการปฏิบัติงาน ปีงบประมาณ 2563*. (1 ตุลาคม 2562 – 30 กันยายน 2563) .
- หทัยชนก คะตะสมบูรณ์. (2562). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการตนเองด้านเศรษฐกิจบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดชัยนาท. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(2), 57-70.
- UNCTAD. (2008). *Creative economy report 2008: The challenge of assessing the creative economy: Towards informed policy-making*. New York and Geneva : United Nations.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis (3rd ed.)*. Harper & Row.